

BIZTOS, HOGY JÉZUS DÁVID HÁZÁBÓL SZÁRMAZOTT?

SZABADOS ÁDÁM

[Miért különbözik Jézus két nemzetségtáblázata](#) c. cikkemben felvázoltam lehetséges megoldásokat a Jézus két nemzetségtáblázata (Máté 1,1-17 és Lukács 3,23-38) közti feltűnő különbség problémájára. A három lehetséges megoldás közül azt a második századi felvetést tartottam legvalószínűbbnek, mely Julius Africanus nevéhez fűződik. Eszerint mindkét nemzetségtáblázat Józsefét, de az egyik a tényleges vér szerinti vonalat követi, a másik viszont a jogi vonalat, melyet valószínűleg a levirátus intézménye indokolt. Ha ezt a megoldást választjuk, felvetődik azonban egy újabb kérdés: ha Mária szűzként termékenyült meg a Szentlélektől (ahogy az evangéliumokban olvassuk), a nemzetségtáblázatok viszont József (jogi vagy vér szerinti) vonalát követik, nem Máriaét, *milyen alapon állítjuk, hogy Jézus Dávid házából származott?* A próféciaik alapján a Messiás Dávid utóda, de vajon a názáreti Jézust joggal mondjuk-e Dávid fiának?

A rabbinikus felfogás szerint a zsidó származás anyai ágon öröklődik, tehát Jézus származása esetében Mária hovatartozását kell(ene) figyelembe venni, nem Józsefét. Emellett régóta jelen van a köztudatban a gyanú, hogy Mária – Jézus vér szerinti anyja – talán nem is Júda, hanem Lévi törzséből való volt. Ha ez a két feltételezés megáll, Jézus vér szerint Lévi törzséből származott, nem Júdáéból. Akkor viszont milyen alapon mondjuk őt Dávid fiának? Mivel Jézus dávidi származása az Újszövetség fontos teológiai alapvetése – ő maga is hivatkozott rá –, egyáltalán nem lényegtelen Jézus törzsi hovatartozásának a kérdése, ahogy az sem, hogy Józsefnek lehetett-e bármi köze a Krisztus pedigéhez.

Mária Júda vagy Lévi törzséből származott?

Amennyiben sem Máté, sem Lukács nemzetségtáblázata nem Mária vonalát követi, Mária származásáról egyetlen biztos információnk van, az, hogy Erzsébet rokona (συγγενίς) volt (Lk 1,36). Lukács szerint Erzsébet a pap Zakariášhoz ment feleségül, Áron leányai közül való volt, tehát egyértelműen Lévi törzséhez tartozott (Lk 1,5). Ebből logikusan következik, hogy Mária is Lévi törzséből származott. A συγγενίς (rokon) elvileg jelenthetné egyszerűen azt, hogy Mária és Erzsébet egyaránt zsidók voltak, de W. Michaelis szerint a kontextus nem engedi meg a szónak ezt az amúgy is rendhagyó értelmezését. „A συγγενίς vagy azt jelenti, hogy mindketten Lévi törzséhez tartoztak, vagy azt, hogy még ennél is közelebbi rokonságban álltak egymással.” (TDNT 7:740) A korai egyházban ismert volt a nézet, hogy Mária valójában Lévi törzséhez tartozott. H. Strathmann szerint *A tizenkét pátriárka testamentuma* keresztény betoldásai között találunk utalásokat arra, hogy a Krisztus Júda és Lévi magvából származik, betöltve ezzel mind a királyi, mind a papi tisztséget (TDNT4:238-239). A manicheus Faustus pedig – Augusztinus szerint – még

Mária lévita apjának a nevét is tudni vélte: Faustus Máriát egy bizonyos Joachim pap leányának tartotta (*Faustus manicheus ellen*, 23:4).

Mária lévita származásának ellentmondani látszik ugyanakkor az, hogy a zsidók csak a saját törzsükön belül házasodhattak. Euszebiosz József júdai nemzetségével támasztja alá Máriáét is: „Ha pedig valamiképp így alakult József családfája, ebből logikusan az következik, hogy Mária is ugyanabból a törzsből való volt. Mózes törvénye szerint ugyanis más törzsbeliek nem köthettek egymással házasságot. Csak ugyanabból a népből és ugyanabból a törzsből valóval lehetett házasságra lépni, nehogy a nemzetség öröksége törzsről törzsre vándoroljon.” (Euszebiosz *Egyháztörténete*, 41). De vajon szigorúan megtartották-e ezt a szabályt? Tegyük fel, hogy nem. Ha a Júdából származó József eljegyezhetette a lévita Máriát, akkor Augusztinus szerint ez akár fordítva is történhetett. Amennyiben ugyanis Mária tényleg a lévita Joachimtól származott, ahogy Faustus állította, akkor korábban maga Joachim (vagy valamely felmenője) is beházasodhatott Lévi törzsébe, miközben vér szerint Dávid házából származott. Ebben az esetben az is indokolhatta József és Mária törzsközötti jegyességét, hogy Mária vér szerint Dávid leszármazottja volt, csak jog szerint tartozott Lévi törzséhez. Augusztinus hangsúlyozza, hogy mindez persze csak feltételezés, ahogy az is, hogy Máriát lévita apa nemzette. Az egyházatya szemében az egyöntetű evangéliumi bizonyágtétel számított perdöntőnek, miszerint Jézus Dávid házából származott; a homályosabb következtetéseket Augusztinus ehhez a szilárd bizonyágtételhez próbálta hozzáigazítani. (*Faustus manicheus ellen*, 23:4-10)

Bár az Erzsébettel való rokonság joggal veti fel Mária lévita származását, és a korabeli forrásokból kiderül, hogy a felvetés nem újkeletű – Strathmann szerint az egyik töredék, mely a Krisztus vegyes (lévita és júdai) származására utal, magától a lyoni Iréneusztól származik (*TDNT* 4:238) –, a korai egyház mérvadó személyiségei úgy tűnik, inkább elutasították Mária lévita származását. A második századi Jusztinosz egyházatya a zsidó Trüfónnal folytatott beszélgetésében például többször érvként hivatkozik Mária júdai nemzetségére (*Párbeszéd a zsidó Trüfónnal in A II. századi görög apologéták*, 262, 284). A kérdést mégsem az egyházatyák, inkább a Zsidókhöz írt levél hetedik része döntheti el. A levél szerzője ugyanis kifejezetten tagadja, hogy Jézus lévita lett volna: „Amikor megváltozik a papság, szükségképpen megváltozik a törvény is. Ugyanis akiről ez elhangzik, más törzshöz tartozik, amelyből senki sem szolgált az oltárnál. Mert ismeretes, hogy a mi Urunk Júdából támadt, de ebből a törzsből származó papokról semmit sem mondott Mózes.” (Zsid 7,12-14) Ha Mária révén Jézus Lévi törzséhez (is) tartozott, az egész fejezet érvelése szükségtelenné válna, hiszen akkor Jézus az ároni papságot is örökölhette volna. A szerző azonban kizárólag Jézus júdai származásáról tudott, éppen a lévita származás hiánya indokolta a fejezet főbb téziseit.

A női vagy a férfi vonal számít?

Tegyük fel, hogy Mária mégis Lévi törzséhez tartozott, vagy egyszerűen csak nem tudjuk biztosan, hogy Dávid házából származott-e, és kizárólag abból a feltevésből indulhatunk ki, hogy Jézus jogilag a Dávid nemzetségéhez tartozó ács József fia volt. Vajon tekinthetjük-e Jézust Dávid fiának, ha Mária szűzként fogant, tehát Jézusnak Józsefhez vér szerint semmi köze sem volt, különösen annak a fényében, hogy a zsidók a zsidó származást anyai ágon tartják számon? Mária törzsi identitásának bizonytalansága és a származás női vonalon való számontartása olyan kettős érv, mely vastag kérdőjeleket tesz Jézus dávidi származása mellé. Mit mondhatunk az utóbbi érvre?

A legkorábbi rabbinikus hagyomány (a tannaim beszédeit tartalmazó Misna) tényleg a női vonalon tartja számon a zsidó identitást, és bár a tannaitikus hagyomány mózesi eredete nem bizonyítható, az biztos, hogy tekintélyes hagyományról van szó. A Misna véleménye azonban egyáltalán nem tükrözi ebben a kérdésben a Tanakh (héber Biblia) hangsúlyait. B. Witherington III szerint az ószövetségi nemzetségtáblázatok (nagyon ritka kivételektől eltekintve) a nemzetség meghatározásakor a férfi vonalat követik, és olyankor is a férfi vonalán tartják számon a származást, amikor nyilvánvaló, hogy valaki csak jogilag számít a férfi gyermekének („The Birth of Jesus” in *Dictionary of Jesus and the Gospels*, 65). Jézus esetében úgy tűnik, Lukács és Máté egyaránt az ószövetségi nemzetségtáblázatok elvét követi, és Jézus származásánál a tannaitikus hagyománnyal ellentétben József jogi szerepét tekinti mérvadónak, nem Mária vérvonalát. József Dávid házából származott, tehát Jézus is. Az anyai vérvonalat felülírja az apától örökölt jogi státusz.

D. R. Bauer a Máté evangéliumában található nemzetségtáblázat kapcsán szintén az örökbefogadásra helyezi a hangsúlyt. „Hogy lehet Jézus Dávid fia, ha nem József természetes fia? A válasz: József Dávid fiaként Jézust örökbe fogadja és a nevére veszi (1,20-25). Az a tény, hogy József örökbe fogadja Jézust, egyáltalán nem kérdőjelezi meg Jézus dávidi származását. Zsidó körökben nem annyira a testi származás révén lett valaki egy ember fiává, hanem azáltal, hogy az az ember a fiának ismerte el őt. Jézus Dávid fia örökbefogadás révén, Isten Fia fogadás révén (Mt 2,15; 3,17).” („Son of David” in *Dictionary of Jesus and the Gospels*, 268-269)

Dávid fia volt-e Jézus? Egyet biztosan állíthatunk: az eseményekhez legközelebb álló evangéliumi beszámolók egyetlen egyszer sem utalnak Jézus esetleges lévita származására, viszont nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy a názáreti Jézus Júda törzséhez tartozott, és azon belül is Dávid házából származott, ezért ő a Dávid fia (pl. Mk 11,47; 12,35-37). Hogy ez egyedül József miatt volt-e így, vagy Mária származása is megerősítette-e, az talán nem olyan lényeges kérdés, mint amilyennek elsőre látszik. Az evangéliumok egyértelműen József szerepét hangsúlyozzák azzal összefüggésben, hogy Jézus Dávid házából származott. Jézus dávidi származását Mária Erzsébettel való rokonsága fényében hirdették, nem valószínű, hogy a szóban forgó részlet elkerülte volna a figyelmüket. A zsidó hagyományt Gamáliel rabbi lábainál elsajátító, saját pedigréjét gondosan számon tartó Saul rabbi – akit mi Pál

apostolként ismerünk – egy pillanatig nem habozott leszögezni: az Isten Fia „test szerint Dávid utódaitól származott” (Róm 1,3).